

## A VESZÉLYEZTETETT NYELVEKRŐL

### A magyar nyelv Burgenlandban

#### I.1. Miért aktuális a veszélyeztetett nyelvek kérdése?

Az UNESCO által közzétett adatok szerint a világon lévő kb. hatezer nyelv 52%-át tízezernél kevesebben, 28%-át ezernél kevesebben, 10%-át száznál is kevesebben beszélik.

A nyelvek 83%-a egy-egy ország területére esik, és a jövője az adott kormány politikájától függ. Megjegyzendő az is, hogy a Föld lakosságának 49%-a a tíz nagy nyelv egyikét beszéli anyanyelveként (angol, spanyol, német, francia, arab, kínai stb.).

A veszélyeztetett nyelvek problematikája tehát időben nem új jelenség, mégis folyamatosan aktuális. Bár a történelem során haltak már ki nyelvek (sumér, hettita stb.), olyan mértékű pusztulással még soha nem találkoztunk, mint napjainkban. A folyamat visszafordítására nincs esély, bár az UNESCO szerint jó szándékkal a veszélyeztetett nyelvek is megmenthetők a kihalástól. Ezt példákkal is igazolni tudjuk, bár a negatív esetek száma sokkal nagyobb.

A Hokkaidó szigetén is használt *ainu* nyelvet a '80-as évek végére mindössze nyolc idős ember beszélte. Az azóta beindított támogatási programmal meg tudták menteni a kihalástól. Sikeres állami nyelvpolitikai intézkedések mentették meg a kelta eredetű ír nyelvet is. Miután a diploma megszerzését ír nyelvvizsgához kötötték, mára a korábbi 3% helyett a lakosság 11%-a beszél írul is.

#### 2. Mit nevezünk veszélyeztetett nyelvnek?

A veszélyeztetett nyelvek kategóriájába azok a nyelvek tartoznak, amelyeknek kis számú, alacsonyabb társadalmi státusú és megbecsülésű idős beszélői vannak, anyanyelveként iskolai oktatásban nem szerepelnek, csökken a használati területük, presztízsük, állami támogatásuk.

A továbbiakban vizsgáljuk meg az alábbi veszélyeztetett nyelvekről alkotott teóriákat:

**Dorian** (1980) a nyelv halálának három jellemzőjére mutat rá: (a) egyre kevesebben beszélik,

(b) fokozatosan csökken annak a területnek a nagysága, ahol a nyelvet használják, (c) valamint a strukturális egyszerűsödés jellemzi.

**Krauss** (1992) a nyelveket veszélyeztetett biológiai fajokhoz hasonlítja, s szintén három kategóriába sorolja:

1. *haldokló nyelvek* csoportjába azokat sorolja, amelyeket anyanyelveként a gyerekeknek már nem örökítenek át a szülők.

2. A *veszélyeztetett nyelvek* csoportját azok a nyelvek alkotják, amelyeket jelen pillanatban ugyan még anyanyelveként tanulnak a gyerekek, de a jelen feltételek mellett a következő évszázadban erre már nem lesz igényük és lehetőségük.

3. A *biztonságos nyelvek* nagy állami támogatással és nagy számú beszélővel rendelkeznek (pl.: angol, spanyol, német, francia, arab, kínai stb.)

**Fishman** egy nyolcfokozatú skálát használ, amelynek 1-es fokozatán azok a legveszélyeztetettebb nyelvek foglalnak helyet, amelyeket már csak szociálisan izolált, idős emberek használnak. A 2. fokozat olyanokra vonatkozik, akik szociálisan integrált csoportot alkotnak ugyan, de már túllépték a szülőképes kort. A skála 3. fokozatán olyan nemzedékek helyezkednek el, akik beszélik ugyan a nyelvet, de írásban már nem használják, de lehet, hogy nem is volt az adott nyelvnek írásbelisége.

#### 3. Mit tehetünk a veszélyeztetett nyelvek megmentéséért?

A fenti kérdés több további kérdést és számtalan problémát vet fel. Meg kell-e menteni a haldokló nyelveket? Meg kell-e menteni a legkisebb nyelveket is, vagyis azokat, amelyeket 100-nál is kevesebben beszélnek? Szükség van-e arra, hogy mesterségesen beavatkozzunk egy nyelv életébe?

Egyes kutatók, köztük **Edwards (1985:86)** azt vallja, hogy ne tegyünk semmit, fogadjuk el a nyelv változásait, akár a kihalását is normális jelenségként, hiszen nyelvek születnek és kihalnak. Más vélemények szerint, különösen a haldokló nyelvek esetében minél több dokumentációt és anyagot kell összegyűjteni. Ezt a véleményt képviseli **Sarah Gudschinsky (1974)**, aki pl. együtt dolgozott az utolsó ofaié nyelvet beszélő emberrel, és ezáltal értékes információkhoz juttatta a nyelvtudományt. Szerinte azért van szükség minél több információ összegyűjtésére a kihalóban lévő nyelvekről, mert így meg tudjuk őrizni a nyelvi sokszínűséget az utókor számára, bővítjük a nyelvekről szóló tudásunkat, s nem utolsósorban továbbvisszük azt a nyugati filozófiákban elfogadott attitűdöt, hogy a tudás érték.

A különböző vélemények ellenére azt gondolom, hogy meg kell kísérelni a nyelvmentést, és programot kell kidolgozni minden nyelv újraélesztésére. Elsődleges feladata tehát a tudománynak és a kutatóknak, hogy dokumentálják a veszélyeztetett nyelveket, és próbálkozzanak a megmentésükkel, illetve a nyelv kihalási folyamatának lassításával. Ez nagyban függ az adott ország hozzáállásától és a mentésre fordítható anyagi források nagyságától! Szükség van lelkes kutatók kitaró munkájára és egy hatékony, a helyi viszonyoknak megfelelő nyelvmentési program kidolgozására is. Ebben figyelembe kell venni, hogy egy nyelv kihalásának milyen okai lehetnek: egy ország kormányának kisebbségellenes politikája, amely előbb vagy utóbb asszimilációhoz vezet, az elvándorlás, a természeti katasztrófák, a gazdasági asszimiláció stb. Tudvalévő, hogy egy nyelv sorsa nemcsak a beszélők számától függ, azaz nemcsak a beszélők kis száma miatt válhat egy nyelv veszélyeztetetté, hanem az alacsony társadalmi státus miatt is. Ha a beszélők társadalmi megbecsültsége alacsonyabb, mint a többségi nyelvet beszélőké, akkor az anyanyelv presztízse csökken. Nem szabad megfeledkezni arról a tényről sem, hogy a szembenálló nyelvek közül mindig az lesz a túlélő, amelynek a használója több és jobb társadalmi és gazdasági lehetőséghez jut.

#### 4. Küzdelem a nyelvek kihalása ellen

A nyelvek megmentéséért több szervezet, kutatócsoport dolgozik világszerte, ezek közül most csak hármat említünk meg:

Az egyik legjelentősebb, az ICHEL (International Clearing House for Endangered Languages) 1993-ban alakult meg a Tokiói Egyetem Kultúráközi Tanulmányok Intézetében működő Ázsiai és Csendes-Óceáni Nyelvészeti Tanszék részeként. A tanszék célja a veszélyeztetett nyelvek kutatása a világon, de elsősorban az ázsiai és csendes-óceáni régióban. A tanszék tagjai terepmunkát végeznek, valamint összegyűjtik a már kiadott, illetve kiadatlan anyagokat (szövegek, szótárak, fonetikai anyagok), elemzik és elektronikus formába öntik őket. Egyik legfontosabb feladatuknak a nyelvészeti adatok tárolását tekintik olyan formában (html), hogy az mindenki számára elérhetővé váljon. Munkájukról hírlevelükből tájékozódhatunk. A japán központú társaság fontos koordinációs szerepet tölt be,<sup>[1]</sup> s együttműködik minden olyan szervezettel, mely hasonló célokért küzd.<sup>[2]</sup>

Az ICHEL adatbázisa jelenleg tartalmazza:

- „A veszélyeztetett nyelvek vörös könyvét”<sup>[3]</sup>
- különböző nyelvek corpusait (szövegek, terepgyakorlati jegyzetek, hangfelvételek, stb.),
- szövegszerkesztő programokat,
- különböző nyelveken történő szövegek kinyomtatásához szükséges betűkészleteket.

A FEL (The Foundation for Endangered Languages), azaz a Veszélyeztetett Nyelvek Alapítványa populárisabb célokat tűzött ki: támogatja és segíti a nyelvek dokumentálását, megóvását és népszerűsítését, valamint tudatosítani kívánja az emberekben minden lehetséges csatornán keresztül, hogy léteznek veszélyeztetett nyelvek. Támogatni akarja a nyelvhasználatot minden kontextusban (otthoni nyelvhasználat, oktatás, média, szociális, kulturális, gazdasági sféra). A szervezet figyeli a nyelvpolitikát és a politikai döntéseket, és ha szükségesnek ítéli, megpróbálja befolyásolni az érintett hatóságokat. A veszélyeztetett nyelvek dokumentálását nem csak anyagiilag, hanem képzéssel és publikációs lehetőségek megteremtésével is támogatja. Figyelmet fordít ezeknek az adatoknak az összegyűjtésére és minél szélesebb körben történő terjesztésére.

A TERRALINGUA Társaság célkitűzései nem sokban térnek el az előzőktől, ők a nyelvészeti és biológiai változatosság megmaradásáért küzdenek. Terveik között az szerepel, hogy segítsék megőrizni a világ nyelvi sokszínűségét és annak minden formáját, politikai, demográfiai vagy besorolási státusra való tekintet nélkül.

#### 5. A „Vörös Könyv”

1993-ban a Veszélyeztetett nyelvek programot UNESCO programként fogadták el Párizsban.

A „Veszélyeztetett Nyelvek Vörös Könyve” gyűjtőnév, amely a veszélyeztetett nyelvekkel kapcsolatos minden tevékenységet magába foglalja. Ez olyan közös munka, amelyben a világ több pontján működő kutatóközpontok vesznek részt. Jelenleg számos nyelvről vannak adataik: ázsiai és

csendes-óceáni terület nyelveiről<sup>[6]</sup> (S. A. Wurm és S. Tsuchida kutatásai alapján), afrikai nyelvekről<sup>[6]</sup> (B. Heine és M. Brenzinger gyűjtései), dél-amerikai nyelvekről<sup>[6]</sup> (Mily Crevels és Willem Adelaar munkái), északkelet-ázsiai nyelvekről<sup>[7]</sup> (Juha Janhunen és Tapani Salminen dokumentációi) és az európai nyelvekről (Tapani Salminen anyagai). Az adatokhoz az egyes kutatóközpontokon keresztül juthatunk el, pl. Európa veszélyeztetett nyelveinek adatait Finnországban tárolják.<sup>[8]</sup>

A Vörös Könyv hat kategóriába sorolja a nyelveket:<sup>[9]</sup>

1. **kihalt nyelvek** (nem az ókoriak): *gót, dalmát, cornwalli kelta, Mán-szigeti kelta* stb.
2. **csaknem kihalt nyelvek**, maximum néhány tíz idős nyelvhasználóval: *krími tatár*
3. **komolyan veszélyeztetett nyelvek**, lényegesen több nyelvhasználóval, melyek között gyakorlatilag nincsenek gyermekek: *vepsze, lív, jiddis* stb.
4. **veszélyeztetett nyelvek**, néhány gyermek nyelvhasználóval, akik legalább a saját körükben részben használják a nyelvet, de ezt is csökkenő mértékben: *burgenlandi horvát, ír kelta, skót kelta* stb.
5. **potenciálisan veszélyeztetett nyelvek** nagy számú gyermekhasználóval, de hivatalos vagy egyéb módon elismert státusa nincs a nyelvnek: *korzikai, lombard* stb.)
6. **nem veszélyeztetett nyelvek**, ahol a nyelv továbbadása az új generációknak biztosított: *horvát, szlovén, szlovák, magyar, német, francia* stb.

Stephen Wurm ausztráliai magyar származású professzor kezdeményezésére 1993 decemberében felkérték Tapani Salminent, hogy az UNESCO veszélyeztetett nyelvekről készülő Vörös Könyvének európai szekcióját állítsa össze. A kutató 94 nyelvet számlált Európában, s ezeket három csoportra osztotta:

#### A. őshonos európai nyelvek, összesen 77:

- a. 25 finnugor (uráli): *lapp nyelvek: déli, umei, északi, lulei, pitei, inari, koltta, kolai, ter, kildini, akkalai, ...stb.*
- b. 43 indoeurópai: *ruszin, fríz, gót, kelta...stb.*
- c. 6 török nyelv: *csuvas, baskír, karaim, krími tatár, nogaj, gagauz,*
- d. kalmük v. kalmyk
- e. ciprusi arab
- f. baszk

#### B. Egyéb, Európához közeli (Európával határos) nyelvek, összesen 8:

- a. roma
- b. 7 zsidó (jiddis) nyelv

- C. **Diaszpóra dialektusok (szórvány nyelvjárások), összesen 9<sup>[10]</sup>**: *burgenlandi horvát, molisei horvát, kaukázusi türkmén, fekete-tengeri görög, itáliai görög, arberesh albán, arvanitakai albán* stb.

A következőkben a Vörös Könyv felépítését és tartalmának főbb összetevőit vizsgáljuk meg, így többek között azt, hogy milyen adatokat gyűjtöttek össze a kutatók a világ nyelveiről, mielőtt levonták volna a következtetéseiket.

A nyelvekről összegyűjtött adatokat hét pontba sűrítették. Az első három pontban általános információkat közölnek: variánsok, hol beszélik a nyelvet, mely nyelvcsaládba tartoznak. A legfontosabb adatokat a 4-es pontból tudhatjuk, pontosabban: tudhatnánk meg. Ezekből derül ki, hogy a vizsgált nyelv a hat kategória közül melyikbe sorolható (*kihalt nyelvek, csaknem kihalt nyelvek, komolyan veszélyeztetett nyelvek, veszélyeztetett nyelvek, potenciálisan veszélyeztetett nyelvek, nem veszélyeztetett nyelvek*). Noha a kérdések minden lényeges adatot lefednének, mégis sajnálatos tény, hogy a legtöbb nyelvnél nem áll rendelkezésre minden információ, azaz a „kérdőívek” nincsenek kitöltve.<sup>[11]</sup> Az sincs pontosan megjelölve, hogy honnan származnak az adatok.

A következőkben a „Vörös Könyv” adatainak formátumát tekintjük át, azaz a kutató milyen adatokra kérdezett rá, ugyanakkor a lábjegyzetben követjük azokat az információkat is, amelyeket Salminen a burgenlandi horvát<sup>[12]</sup> nyelvváltozatról összegyűjtött:

A „Vörös könyv” adatainak formátuma:

A nyelv neve:

1) **Variáns(ok):**

2) **Földrajzi elhelyezkedés:**

3) **Kapcsolatok** (izolált, távoli rokonságban áll ismert nyelvvel/nyelvekkel, közeli rokonságban áll ismert nyelvvel/nyelvekkel. Dialektus stb.)

4) **A nyelv jelenlegi állapota:**

a) A nyelvet beszélő gyerekek:

b) A legfiatalabb anyanyelvi beszélők átlagéletkora:

c) Nemek megoszlása:

d) Anyanyelvi beszélők száma, az etnikai csoport tagjainak összlétszáma:

e) A beszélők kompetenciájának mértéke:

## 5. Források:

i) A nyelvvel kapcsolatos információk:

ii) Publikált és még nem publikált „anyagai” a nyelvnek:

iii) Kompetens tudósok és intézmények:

## 6. Megjegyzések:

## 7. Gyűjtő:

### II. 1. Ausztriai helyzetkép

Az UNESCO „Vörös könyvében” az országok indexében Ausztria neve alatt fel van sorolva a magyar, a cseh, a szlovén, a burgenlandi horvát, aleman vagy svájci német Vorarlbergben, a bajor vagy ausztriai német és a roma nyelv. (A szlovákok nyelve, noha a népcsoportot 1992-ben ugyancsak őshonos kisebbségként ismertek el, kimaradt, annak ellenére, hogy Salminen professzor 1993-ban végezte a gyűjtést.) Ezek közül csak a roma és a burgenlandi horvát nyelv van veszélyeztetett nyelvként feltüntetve. A „Vörös Könyv” adatainak olvasása után automatikusan felmerült bennem a kérdés: vajon miért veszélyeztetett a burgenlandi horvát, s miért nem az a burgenlandi magyar? Bár a horvát és a szlovén népcsoport sokkal határozottabban kiáll a jogaiért, sokkal jobban tárja a közösség elé problémáit, mint a többi őshonos kisebbség, de valószínűleg a kérdésre nem ez a megfelelő magyarázat.

### 2. Földrajzi elhelyezkedés

Az Ausztriában őshonosként számom tartott hat népcsoport (szlovén, szlovák, cseh, horvát, magyar, roma) közül Burgenlandban horvátok (16 283) és magyarok (6641) élnek legnagyobb számban. Erre a burgenlandi horvátok elnevezése nyíltan utal is. Földrajzi elhelyezkedésüket tekintve mindkét népcsoport zömmel Burgenlandban és Bécsben él, csak éppen fordított arányban. A magyarok (15 435) nagyobb számban, mint a horvátok (2456).<sup>[19]</sup>

A magyar nyelvszigetek lakosait a X–XII. században telepítették Burgenlandba a magyar királyok azért, hogy határőri feladatokat lássanak el. Már a XVI. században is külső nyelvjárásszigetet alkottak, szókincsükben aránylag magas volt a német jövevényszavak használata.

Néhány kisebb észak-burgenlandi szórványtól<sup>[14]</sup> eltekintve, ma a burgenlandi magyarság két fő nyelvszigeten él: a közép-burgenlandi Felsőpulyán (Oberpullendorf) és a kb. 40 km-re lévő Dél-Burgenlandban elhelyezkedő három településen: Felsőőrten (Oberwart), Alsóőrten (Unterwart) és Őrszigeten (Siget in die Wart). Kis számban találkozhatunk az ún. „magyarón” lakossággal, akik általában polgári családból származó német ajkú osztrákok voltak, s a századfordulón váltak magyarrá. Ennek oka, hogy magyar iskolákba jártak, s számukra a magyar nyelv ismerete a polgári kultúrát testesítette meg.

A zömmel Bécsben és környékén, valamint a tartományi székhelyeken élő magyarok különböző időszakokban vándoroltak vagy menekültek a köztársaság területére. Jelentősebb számban a második világháborút, illetve az 1956-os forradalmat követően, de ne feledkezzünk meg arról sem, hogy a közeli osztrák fővárosban a Monarchia óta jelentős számban élnek magyarok. Manapság, ha a bécsi magyarokat említjük, akkor automatikusan az 56-os emigránsokra asszociálunk, noha éppen erre a tényre hivatkozva sikerült a bécsi magyar közösséget is autochton népcsoportként elfogadtatni Ausztriában.

A horvátok 1533 és 1584 között vándoroltak az akkori Nyugat-Magyarország és Alsó- Ausztria keleti területére Horvátországból, Dalmáciából és Szlovéniából, főleg az oszmán előrenyomulás, illetve az osztrák és magyar földesurak betelepítési szándékai miatt. Ma zömmel a következő településeken élnek: *Kelénpatak (Klingendorf)*, *Darászfalu (Trausdorf)*, *Mosonújfalú (Neudorf)*, *Füles (Nikitsch)*, *Szabadbáránd (Grosswarasdorf)*, *Oszlop (Oslip)*, *Cinfaiva (Siegendorf)*, *Zárány (Zagersdorf)*, *Frankafalva-Alsópulya (Frankenau-Unterpullendorf)*, *Csajta (Schachendorf)* és *Csém (Schandorf)*, *Bándolon (Weiden bei Rechnitz)*. A lista nem teljes.

Nyelvük, az ún. gradistyei horvát egy XVI. századi archaikus nyelvallapotot tükröz, és nyelvjárászigeteket alkot. A burgenlandi horvátok ezt az évszázadok során kialakult regionális nyelvet használják az iskolákban és a médiában egyaránt. Az ellenreformáció és a barokk ideje alatt kialakult a horvát regionális nyelv írott változata. Ma a nyelv modernizálására való törekvésben nagy szerepet játszik a média, ugyanakkor a nyelvváltozatot lexikográfai feltáró burgenlandi horvát szótár (I. kötet: 1982) is ezt a célt szolgálta. Emellett különböző szakszótárak elkészítését is tervezik.

### 3. Politikai és jogi helyzet

A kisebbségi nyelvek válsághelyzetének vizsgálatakor mindig figyelembe kell vennünk a politikai hátteret. A XX. század történelmi eseményei vitathatatlanul veszélyt jelentettek a kisebbségek számára. A burgenlandi kisebbség életében bekövetkező első jelentős politikai változást az hozta, hogy az Osztrák–Magyar Monarchia a trianoni békeszerződés értelmében megszűnt, és a határok átrajzolásával az Őrvidék egy része az Osztrák Köztársasághoz került. Az itt rekedt őshonos magyarság kisebbségi helyzetben találta magát, az ugyancsak itt élő horvátok számára azonban a kisebbségi lét már nem jelentett újdonságot. A térség magyar értelmisége az anyaországba menekült. A magyar kisebbségnek évtizedeken át nem volt politikai képviselője az osztrák parlamentben, érdekei mindig háttérbe szorultak.

Az „etnikailag és nyelviileg homogén nemzetállam filozófiája” itt is érvényesült, az állam hivatalos nyelve a német volt, annak ellenére, hogy az ország multinacionális és többnyelvű volt. Az elméletben biztosított kisebbségi jogok a gyakorlatban nem valósultak meg – legtöbbször anyagi okokra hivatkozva.

Ma Ausztriában nem ismeretes kifejezetten horvát vagy magyar politikai párt, de a kisebbség képviselői kis számban ott vannak a pártok soraiban. (Több horvát politikus pl. a Zöld Pártban tevékenykedik.) 1968-ban megalakul a BMKE (Burgenlandi Magyar Kultúregyesület), ez első olyan civil szerveződés a magyar kisebbség körében, amelyet az osztrák parlament is elismert. A Burgenlandi Horvát Kultúregyesület pedig már 1934 óta tevékenykedik.

A 80-as évek elején megalakult az Osztrák Kisebbségek Információcentruma, amely a politikai munka koordinátora is egyben.

A hatályos jogszabályokat megvizsgálva megállapíthatjuk, hogy ugyanazok a törvények vonatkoznak a horvátokra és a magyarokra egyaránt.<sup>[15]</sup> Mégis kiemelhető egy fontos kivétel, amely a horvátoknak előnyt, a magyaroknak hátrányt jelentett: Az 1955-ös Államszerződés (1955/152) 6-7. tc. a horvátok és a szlovének jogait rendezi, de a többi népcsoportról megfedelkezik. A magyar népcsoport kéréseit és követeléseit a hivatalos szervek pont erre a tc.-re hivatkozva utasítják vissza, miszerint a törvény róluk mint őshonos kisebbségről nem tesz említést. A 7. tc. a horvátok számára olyan pénzügyi támogatást jelentett, amely a magyaroknak nem volt elérhető.

Csak 21 évvel később, Az **1976-os Népcsoporttörvény (1976/396)** nevezi meg népcsoportként a magyar és a cseh kisebbséget, és a kisebbségek számára népcsoporttanácsok felállítását javasolja. Elsőként alakul meg a magyar népcsoporttanács 1979-ben. Ez a törvény sem beszél azonban hozzászólási jogról, csak a javaslattevési lehetőségéről: „a nemzetiségi tanácsosok helyzetük javítására javaslatokat tehetnek...”<sup>[16]</sup> A törvény rendelkezései és hiányosságai a '80-as években erőteljesen megerősítették a kisebbségi öntudatot.

Természetesen a jogi lehetőségek és a gyakorlati élet eseményei között óriási a különbség, de erre a jelen tanulmányban nem szándékozom kitérni. A gyakorlat az, hogy egyetlen állam és önkormányzat sem kínálja tálcán a kisebbségi jogokat. Ezek vagy belső nyomás hatására valósulnak meg, azaz ha a kisebbség saját jogaiért kész harcolni, vagy külső, nemzetközi ráhatásra. Ez a külső hatás 1989 után ismét megmutatkozott. Az évtizedekig zárt határok megnyitása a kisebbségi nyelvek iránti felfokozott érdeklődéshez vezetett. Azonban a közép- és kelet-európai országokban végbement kormányváltások hatással voltak az osztrák kisebbségpolitikára is. 1989-ben a szlovén szervezetek megalapították a népcsoporttanácsukat. 1992-ben a bécsi magyarokat is elismerték a magyar népcsoport részeként. Ebben az évben, Csehszlovákia szétválását követően, a szlovák népcsoporttanács is létrejött ugyancsak Bécsben. Meglepő volt a romák és a szintik népcsoportként való elismerése 1993-ban. Ezt követően a kisebbségek relatív konfliktusmentes együttélésének az 1994–1995-ös bombamerényletek vetettek véget.<sup>[17]</sup>

### 4. Társadalmi – szociológiai jellemzők

A XX. századot, de leginkább a II. világháborút követő időszakot jellemző társadalmi változások – iparosodás, állami központosítás, a tömegkommunikáció fejlődése stb. – Burgenlandban is felgyorsították a nyelvi kisebbségek asszimilációját. Bár vallási szempontból az őrvideki települések magyar lakossága különböző felekezetekhez tartozik: Alsóőr és Felsőpulya katolikus, Felsőőr református, Őrisziget lutheránus, a horvátok pedig katolikusok – társadalmi rétegződésüket tekintve azonos szinten foglaltak helyet. A földművelő (a munkát, a kisnemesi büszkeséget nagyra becsülő), valamint az értelmiségi réteg (állami hivatalnokok, ügyvédek, tanítók) főleg a magyar kisebbség közül került ki, a polgárosult és pénzhez értő iparos és kereskedő réteg zömmel német ajkú volt. A magyarok lenézték a németeket, a németek a magyarokat (vö. Susan Gal 1979, 1984, 1989). Általában sem a különböző felekezetek, sem a különböző etnikumok tagjai nem házasodtak egymással.<sup>[6]</sup> Az értelmiség a trianoni határ-átrendezések miatt Magyarországra menekült, s helyüket németek töltötték be. A paraszti gazdaságok a II. világháborút követően kialakult versenyben tönkrementek. A hagyományörző paraszti közösségek felbomlásával a magyarság zöme közelebb került az államnyelvhez. A megélhetésüket vagy egy távolabbi gyárban, vagy tanulva valamilyen hivatalban találták meg. A mindennapok nyelve a német lett, a magyar háttérbe szorult, a család nyelve lett. A családok viszont egyre gyakrabban gondolták úgy, hogy a gyerekeik érdekében a németet kell előtérbe helyezniük otthon is, s lassan már nem érezték azt sem fontosnak, hogy átadják az anyanyelvet a gyerekeknek. Az ingázás következtében, illetve a hagyományok bomlásával köttetett egyre több vegyes házasság, ami ugyancsak nyelvcseréhez és asszimilációhoz vezetett.

A horvát népcsoport élete hasonlóan alakult, a trianoni békék után ők is új államban találták magukat. Sopron, Győr és Szombathely a horvátok számára is fontos közigazgatási központnak számított, mert itt végezték tanulmányaikat a fiatal horvát tanárok és a papok, s ezekben a városokban nyomtatták a horvát nyelvű újságokat és tankönyveket. A paraszti gazdaságok felbomlásával sokan Bécsben találták meg a túléléshez szükséges pénzforrásokat, ami szintén felgyorsította az asszimilációt.

## 5. A kisebbségi nyelvek a hétköznapi életben

A horvátok korábban felismerték, hogy kisebbségi jogaikért, noha a törvények azokat elméletben biztosítják, külön kell harcolni. Mint már korábban említettem, az 1955-ös Államszerződés számukra jogi keretet is biztosít. A horvát nyelv és kultúra fennmaradásáért mindvégig az egyesületek, magánszemélyek küzdöttek, és nem kifejezetten a politikusok támogatásával értek el eredményeket. Az egyesületeket politikai kérdésekben is elismerték a kisebbségek képviselőiként. Ezek a civil szervezetek<sup>[6]</sup> – amelyeknek a száma nagyobb, tevékenységük sokkal aktívabb és szerteágazóbb, honlapjaik naprakészek és hasznosabb információkat közvetítenek, mint a burgenlandi magyar szervezeteké –, foglalkoznak a különböző publikációk kiadásával, a folklorisztikus hagyományok megőrzésével és gyűjtésével, a kulturális és tudományos programokkal, a gyerekeknek és felnőtteknek szóló nyelvtanfolyamok szervezésével, a kisebbségi jogok megvalósításával és szórakoztató horvát rendezvények szervezésével. Noha a népszámlálási adatokból azt láttuk, hogy a magyar népcsoport száma 2001-es adatok szerint a horvátokénál nagyobb, országos viszonylatban mégis arányaiban kevesebb állami támogatásban részesülnek. Mint fentebb olvashattuk, a magyarok első civil szervezete Burgenlandban csak 1968-ban alakult meg. Ekkorra a horvát civil szerveződés már komoly eredményeket tudott felmutatni.

A horvát ma Burgenland hat járásában hivatalos nyelv, s a 2000-es Topográfia-rendelet kiadása után 47 kétnyelvű helységnévtábla került ki a települések szélére. Ugyanez a törvény tette lehetővé 4 magyar–német kétnyelvű helységnévtábla kihelyezését is. Ma a gradistyei horvát a Kismartoni Püspökség egyházi nyelve is. Az ORF burgenlandi stúdiójában 1978-tól működik horvát szerkesztőség, amely ma már naponta 50 percnyi horvát nyelvű adást sugároz, és vasárnaponként félórás adással jelentkezik. Ezen a szerkesztőségen belül kaptak helyet azok a magyar szerkesztők, akik az ORF honlapjának magyar nyelvű híreit írják, illetve a rádió és TV műsorait készítik és szerkesztik. Évente hat alkalommal fél órában sugározza az ORF az *Adj Isten magyarok* című magyar nyelvű műsort, valamint négy alkalommal három nyelvű műsort „Servus-Zdravo-Szia”.

1910-ben indult először Győrben, majd Bécsben, ma pedig Kismartonban szerkesztett *Hrvatske novine* hetilap. A Püspökség adja ki a *Glasnik* vallásos horvát lapot. Ezenkívül jelentős a *PUT* és a *Novi Glas*, valamint egyéb lokális kiadványok. A magyar kisebbség legjelentősebb kiadványa a mára évente esetlegesen megjelenő *Őrség*. Egyéb kiadványok: *Hírhozó*, *Őrvideki Hírek*.

## 6. Az oktatás kérdése

Trianon után a horvát és magyar nyelvű oktatás egészen a nemzeti szocializmus időszakáig működött, majd azt követően sem tiltották. Napjainkban a Burgenlandi Iskolatörvény garantálja a kétnyelvű oktatást, illetve ennek több variációját. A törvény egynyelvű osztályok indítását is engedélyezi, amely esetben heti hat órában kell az állam nyelvét tanulni. Erre az oktatási formára nincs példa Burgenlandban. A kétnyelvű oktatás több településen lehetséges, ez azonban mindössze azt jelenti, hogy a különböző nyelvi kompetenciájú gyerekek heti négy órában tanulják az anyanyelvüket idegen nyelvként. A jelentkezők kevés száma miatt a differenciált oktatásra nincs lehetőség. Fakultatív tantárgyként bármely

iskolában taníthatják a magyart mint idegen nyelvet (heti 1-2 órában),<sup>[90]</sup> ha legalább öt jelentkező ezt kéri. Sajnos pontos adat nem áll rendelkezésünkre arról, hogy 2003-ban hány gyerek tanult magyarul vagy horvátul. Becslések szerint a magyarul tanulók száma kb. 6-700.

### III.1. Miért veszélyeztetett nyelv a magyar Burgenlandban?

Egy kisebbség vagy nyelv veszélyeztetettségének elsődleges mércéje a lélekszáma. A burgenlandi (osztrák állampolgárok) magyarok létszáma 4704, a horvátoké 16 245. Vannak ugyan gyermekek, akik legalább a saját körükben részben használják a nyelvet, de csökkenő mértékben, s nem valószínű, hogy felnőttként aktív magyar beszélők lesznek, mert nyelvi kompetenciájuk alacsony. Burgenlandban a 2001/2002-es tanévben 660 gyerek tanult magyarul. Ennek kb. 20%-a tanulja kétnyelvű iskolákban heti 4 órában a magyart, a többiek ennél alacsonyabb óraszámban. Bár csak részadatok állnak rendelkezésünkre, de ezekből is lehet következtetni a nyelvi kompetenciára. A felsőpulyai óvodában 2000-ben a 110 gyerek közül 75-80 járt magyarra órára. Ők 90%-ban német ajkúak voltak; osztrák gyerekek vagy olyan magyar szülők gyermekei, akik már nem beszéltek magyarul. A magyar presztízse az államnyelvhez képest lényegesen alacsonyabb, a nagy többség számára a magyar nyelvűség nem jelent gazdasági, társadalmi előnyöket. A mindennapi megélhetéshez a németre van szükségük. Az utóbbi évtizedekben azért történtek pozitív változások, mert a vasfüggöny eltűnésével olyan gazdasági lehetőségek adódtak, amelyek arra indították a német ajkú osztrák és az anyanyelvéről megfelelő burgenlandi magyar polgárt is, hogy újra megszólaljanak magyarul.

Az Ausztriában jelenleg működő oktatási forma nem alkalmas a nyelvmentésre, a magyart idegen nyelvként tanuló gyerekek nyelvi kompetenciája nem is lehet magas, mert a heti 1-4 óraszám erre nem elégséges. A kisiskolásként kezdő magyar nyelvtanuló érettségén így alapszintű nyelvtudást tud produkálni. (A két állam között eddig semmilyen vonatkozó államközi szerződés nem jött létre, azaz a külső nyomás sincs meg, amely elősegítené a változást.)

Sem az oktatási törvény (azaz az osztrák nyelvpolitikának nem áll szándékában), sem a magyar kisebbség nem fogalmazta meg semmilyen előterjesztésben, hogy milyen célokat akar elérni a kisebbségi oktatással. Nincsenek megfelelő tankönyvek, a differenciált oktatásra pedig egyáltalán nem készültek tananyagok. Nincsenek tanári segédkönyvek, s a központi tanmenetek nem a valóságos nyelvtudást veszik figyelembe. Nincs összehangolt, összefogott tanári munka sem. Az sem mellékes, hogy a tanító tanároknak sincs magyar mint idegen nyelv/hungarológiai tanári képesítésük. Ehhez szükségük lenne az anyaország segítségére. Bár a törvény lehetővé tenné az egynyelvű oktatást is, erre, úgy látszik, nincs igény. A burgenlandi őshonos magyarság köréből alig-alig jelenik meg irodalmi vagy egyéb magyar nyelvű kiadvány.<sup>[91]</sup> A nyelv használati területe mára négy településre szűkült, és általában csak idősebb aktív beszélőkre szorítkozik.

Végül gondolkodjunk el azon, kellően dokumentáltuk-e a burgenlandi magyar nyelvet. A felsőőri születésű neves nyelvész, Imre Samu: *Felsőőri Tájszótárában* (1973) leírta a jellegzetes vonásokat. Susan Gal 1974–1975-ben kutatott Felsőőrben, számos tartalmas munka született tollából, s azóta a magyar nyelvtudomány Burgenlanddal kapcsolatban egy mondatban rá hivatkozik. Bár vitatkozni azzal a megállapításával, miszerint a nyelvcsere lezárult Burgenlandban, sajnos nem tudok, de el kell ismerni, hogy azóta – igaz, hogy az utolsó pillanatban – pozitív változások is történtek a nyelvterületen. Közös akarattal a burgenlandi magyar nyelv is megmenthető lenne a kihalástól, hiszen a nyelvek csak addig élnek, amíg az emberek használják azokat.

#### Demográfiai adatok:

Burgenland népessége számokban:

|      | Népesség összesen | Német   | Magyar | Horvát | Egyéb |  |
|------|-------------------|---------|--------|--------|-------|--|
| 1920 | 294 849           | 221 185 | 24 867 | 44 753 | 4 044 |  |
| 1923 | 286 179           | 226 995 | 15 254 | 42 011 | 1 919 |  |
| 1934 | 299 447           | 241 326 | 10 442 | 40 500 | 7 179 |  |
| 1951 | 276 139           | 239 687 | 5 251  | 30 599 | 599   |  |
| 1961 | 271 001           | 235 491 | 5 642  | 28 126 | 1 742 |  |
| 1971 | 272 119           | 241 254 | 5 673  | 24 526 | 666   |  |
| 1981 | 269 771           | 245 369 | 4 147  | 18 762 | 1 493 |  |
| 1991 | 263 092           | 237 516 | 6 763  | 19 109 | 1 494 |  |
| 2001 | 277 569           | 242 458 | 6641*  | 16283  |       |  |

\*Ebből 4407 ausztriai, ebből 3274 született Ausztriában. (1937 külföldi)

A 2001-es népszámlálási adatok (csak az osztrák állampolgárságúak!):

|               | horvát | roma | szlovén | szlovák | cseh  | magyar |
|---------------|--------|------|---------|---------|-------|--------|
| Ausztriában   | 19374  | 4348 | 17953   | 3343    | 11035 | 25884  |
| Burgenlandban | 16245  | 263  | 70      | 108     | 189   | 4704   |
| Bécsben       | 2456   | 1806 | 2396    | 4741    | 7769  | 15435  |

## Felhasznált irodalom

Bartha Csilla, 1999: *A kétnyelvűség alapkérdései*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.

Bauböck Rainer, Baumgartner Gerhard, Perchinig Bernhard, Pintér Karin, 1988 ... *und raus bist du! Ethnische Minderheiten in der Politik*, Wien,

Baumgartner, Gerhard 1995: *Österreich. Gesichte und Aktuelle Situation der Volksgruppen*. Hrsg. Von Ursula Hemetek für Initiative Minderheiten. Drava Verlag. Klagenfurt, Celovec,

Baumgartner, Gerhard: *Ausztria magyar nyelvű lakossága a 2001-es népszámlálás tükrében* (kézirat)

Baumgartner Gerhard, Müllner Eva, Münz Rainer 1989: *Identität und Lebenswelt, Ethnische, religiöse und kulturelle Vielfalt im Burgenland*, Eisenstadt

Borbély Anna szerk. 2000: *Nyelvek és kultúrák a Kárpát-medencében* Budapest

Burgenländische Ungarn In: *Österreichische Volksgruppenzentrum*

Burgenländisches Jahrbuch 2001, Eisenstadt.

Dalby, Andrew 2002: *Language in Danger*. Allen Lane, The Penguin Press

Dorian, Nancy C. 1980. Language shift in community and individual: The phenomenon of the laggard semi-speaker. *International Journal of the Sociology of Language* 25. 85–94.

Edwards, John. 1985. *Language, society and identity*. Oxford: Basil Blackwell.

Éger György–Szesztay Ádám (2002): Alsóőr In: *Száz magyar falu* sorozat, Botlik József (szerk.)

Fishman, Joshua A. 1991: *Reversing language shift: Theoretical and empirical foundations of assistance to threatened languages*. Clevedon, UK: Multilingual Matters.

Für Lajos 1988: A kisebbségi jogvédelem történetéből In: *Magyarok a Kárpát-medencében* 320–324. p. Budapest: Pallas,.

Gudschinsky, Sarah C. 1974. Fragmentos de Ofaié: A descrição de uma língua extinta. *Série Lingüística* 3.177–249.

Henke Reinhold 1988: *Leben lassen ist nicht genug – Minderheiten in Österreich*, Kremayr&Scheriau

Holzer Werner, Münz Rainer (Hg) 1993: *Trendwende? Sprache und Ethnizität im Burgenland*, Passen Verlag

Kárpáti Eszter, Szűcs Tibor szerk. 2002: A nyelv nevelő szerepe. *A XI. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus előadásainak válogatott gyűjteménye*, Pécs

Kiss Jenő szerk. 2001: *Magyar dialektológia*. Budapest: Osiris Kiadó

Kovács Péter (1996): *Nemzetközi jog és kisebbségvédelem* Budapest: Osiris Kiadó

Krauss, Michael. 1992. The world's languages in crisis. *Language* 68 (1). 1–42.

„*Magyarok a Világban – Kárpát-medence*” – Ceba kiadó, Budapest 2001 (A Burgenlandi részt: Csoknyai Péter, Galambos Iréneusz, Kelemen László szerkesztették)

Martti Asari, Prof. Dr. Jochen Abr. Frowein und Dr. Marcelino Oreja (2000): *Zur Lage der ethnischen Minderheiten in der Republik Österreich*, NGO-Report Wien: Österreichischen Volksgruppenzentrums

Molnár Margit (1994): *Általános jogi és alkotmányjogi ismeretek* JPTE, Pécs

Nádor Orsolya – Szarka László (szerk.) (2003): *Nyelvi jogok, kisebbségek, nyelvpolitika Kelet-Közép-Európában*. Budapest: Akadémiai Kiadó

Péntek János (1999): *A megmaradás esélyei*. Budapest: Anyanyelvi Konferencia.

Pfeil, Beate Sybille 1999: Die Erhaltung von Minderheitensprachen in Europa und das aktuelle Europarat-Instrumentarium. = *Europa Ethnica*. Vierteljahresschrift für Nationalitäten-fragen 56. Jg. 2–18. p.

Randy J. LaPolla: Handout on Endangered Languages In: [www.personal.cityu.edu.hk/~ctrandy/el](http://www.personal.cityu.edu.hk/~ctrandy/el)

Roland Widder Hrsg. 2000: *Geschichte der Österreichischen Bundesländer seit 1945 – Burgenland*, Böhlau Verlag, Köln-Weimar

Somogyi László 2001: „*Die Burgenländischen Magyaren*” – saját kiadás, Felsőölvő

Susan Gal 1991: *Kódváltás és öntudat az európai periférián*

Susan Gal 2002: Mi a nyelvcsere és hogyan történik? In: *Szociolingvisztikai szöveggyűjtemény* Tinta Könyvkiadó, Budapest,

Szeberényi Lajos 1988: Őrvidéki magyarok In: *Őrségi füzetek*, Felsőőr

Szépe György 2001: *Nyelvpolitika: múlt és jövő*. Iskolakultúra Pécs

Szépfolusi István 2002: A magyar nyelv egész Ausztriában In: Maróti István – Székely András Bertalan (szerk.): *Küzdelem a magyar nyelvért a három régióban* Anyanyelvpolók Szövetsége

Szépfolusi István 1991: Magyarul beszélők az egész Ausztriában. In: Kontra Miklós (szerk.) *Tanulmányok a határon túli kétnyelvűségről*. Budapest: Magyarságkutató Intézet

Tasaku Tsunoda 2002: *Bibliography on Language Endangerment*

Thomas Burgenthal 2001: *Nemzetközi emberi jogok*. Budapest: Helikon

UNESCO Red Book of Endangered Languages

Veith Theodor 1970: *Das Recht der Volksgruppen und Sprachminderheiten in Österreich*, Wien

Veith Theodor 1979: *Das österreichische Volksgruppenrecht seit dem Volksgruppengesetz 1976*, Wien

[www.aeiou.at](http://www.aeiou.at)

[www.kuga.at/hrvati.hu](http://www.kuga.at/hrvati.hu)

[www.zigh.at/bk/rechte/htm](http://www.zigh.at/bk/rechte/htm)

[www.umiz.at](http://www.umiz.at)

[www.volksgruppen.orf.at/orf](http://www.volksgruppen.orf.at/orf)

Volksgruppenreport 1996, 1997, 1998, 1999 - Österreichisches Volksgruppenzentrum

A gradistyei horvátokról és nyelvükről I.: Tóth János: Szentpéterfa. Kisebbségkutatás Könyvek Lucidus Kiadó Budapest, 2000. 190. p.

---

[1] A veszélyeztetett nyelvekkel kapcsolatos ismeretek terjesztésében a központ szorosan együttműködik a Veszélyeztetett Nyelvek világszerte kialakult hálózatával, amely Dr. T. Matthew Ciolek irányítása alatt működik a canberrai Ausztrál Nemzeti Egyetem keretében létrehozott Csendes Óceáni és Ázsia Kutatóintézet számítógépes központjában.

[2] Japán Nyelvészeti Társaság, az Amerikai Nyelvészeti Társaság a Német Nyelvészeti Társaság, stb.

[3] „Red Book on Endangered Languages”

<sup>[4]</sup> [www.tooyoo.l.u-tokyo.ac.jp/Redbook/AsiaPacific/index/html](http://www.tooyoo.l.u-tokyo.ac.jp/Redbook/AsiaPacific/index/html)

<sup>[5]</sup> [www.tooyoo.l.u-tokyo.ac.jp/Redbook/Africa/index/html](http://www.tooyoo.l.u-tokyo.ac.jp/Redbook/Africa/index/html)

<sup>[6]</sup> [www.tooyoo.l.u-tokyo.ac.jp/Redbook/SAmerica/SA\\_index.cgi](http://www.tooyoo.l.u-tokyo.ac.jp/Redbook/SAmerica/SA_index.cgi)

[7] [www.helsinki.fi/~tasalmin/nasia\\_index.html](http://www.helsinki.fi/~tasalmin/nasia_index.html)

[8] [www.helsinki.fi/~tasalmin/europe\\_index.html](http://www.helsinki.fi/~tasalmin/europe_index.html)

<sup>[9]</sup> Az adatok lelőhelye: [www.helsinki.fi/~tasalmin/europe\\_report.html](http://www.helsinki.fi/~tasalmin/europe_report.html)

<sup>[10]</sup> Az A és B csoportba sorolt nyelvek egymástól nincsenek megkülönböztetve az indexben, míg a C (szórvány nyelvjárások) számozás nélkül és jelölés nélkül szerepelnek, kivéve az országoknál található indexben, ha az adott országban kizárólagos nyelvhasználóknak számítanak.

<sup>[11]</sup> Megjegyzem, hogy ebben az esetben is azokról a már korábban is megjelölt internetes honlapokról vettem az adataimat, ahol Európa veszélyeztetett nyelveinek adatait tárolják, azaz: [www.helsinki.fi/~tasalmin/europe\\_report.html](http://www.helsinki.fi/~tasalmin/europe_report.html)

<sup>[12]</sup> Burgenlandi horvát

1. Variánsok:

2. Földrajzi elhelyezkedés: *Ausztria: Burgenland*

3. Kapcsolatok: *a horvát nyelv nyelvjárása/délszláv / indoeurópai*

4. A nyelv jelenlegi állapota: *veszélyeztetett*

(a) a nyelvet beszélő gyerekek: *számos gyerek tanulja, de nem valószínű, hogy aktív beszélők lesznek*

(b) a legfiatalabb nyelvi beszélők átlagéletkora: ---

(c) nemek megoszlása: ---

(d) anyanyelvi beszélők száma, az etnikai csoport tagjainak összlétszáma: *Az 1970-es években kb. 28 000 beszélő, most valószínűleg sokkal kevesebb.*

(e) a beszélők kompetenciájának mértéke: *nem lehet tudni pontosan, területenként és korcsoportonként változó.*

5. Források: ---

(i) a nyelvvel kapcsolatos információk: ---

(ii) publikált és még nem publikált anyagai a nyelvnek: *kevés*

(iii) kompetens tudósok és intézmények: ---

6. Megjegyzések: *A burgenlandi horvátok azt mondják, hogy jelentősen különbözik a horvattól, a két nyelv között az érthetőség nehéz.*

7. Gyűjtő: Tapani Salminen, Helsinki, 31 Dec. 1993

<sup>[13]</sup> In.: [www.statistik.at](http://www.statistik.at)

<sup>[14]</sup> A hajdani 8 major maradék magyar ajkú lakossága. Szinte teljesen asszimilálódtak, mert számukra a magyar a cselédség nyelve volt.

<sup>[15]</sup> A Saint-German-i Államszerződés 1920/303. törvény, 66- 69.tc.

Szövetségi –Alkotmány 1930/1.törvény, 8.tc., újabb változata 2000/68 8.tc.

Az 1955-ös Államszerződés 1955/152. törvény 7.tc.

Burgenlandi kisebbségi iskolatörvény 1994/641 1. tc

1976-os Népcsoporttörvény 1976/396 (július 7.)

A Szövetségi Kormány rendelete a népcsoporttanácsokról 1977/38, 1993/895

**A Szövetségi Kormány rendelete a horvát nyelvhasználatról közhivatalokban 1991/6**

Burgenlandi Topográfia Rendelet 2000/170

Rendelet a magyar hivatali nyelvről 2000/229

Rendelkezés a népcsoporttanácsok tagjainak járandóságáról 1979, 2002

Burgenlandi kisebbségi iskolatörvény 1998/136

Burgenlandi óvodatörvény 1990/7

<sup>[16]</sup> Részlet Kreisky '79-es beszédéből. <sup>[16]</sup> „...a nemzetiségi tanács nem földiek vagy honfitársak egyesülete, hanem olyan személyekre vonatkozik, akik generációk óta Ausztria területén élnek; ez a magyar népcsoport” In: *Őrségi füzetek*. 14 p.

Kezdetben 8-an, ma már 16-an képviselhetik a magyarság érdekeit; négy kormánypárti, négy egyházi és nyolc egyesületi tag. Ezek közül nyolc a bécsi magyarság, nyolc a burgenlandi magyarság soraiból kerül ki. Az 1999-ben két év szünet után újra megalakult Népcsoporttanács elnöke Kulmann Ernő, Felsőpulya polgármestere. A Népcsoporttanács azért fontos a magyarság számára, mert mint szervezet kapcsolatot tart a kancellári hivattal, amely a kisebbségek anyagi támogatásáról dönt.

<sup>[17]</sup> A klagenfurti kétnyelvű iskola ellen követtek el '94-ben bombamerényletet, és számos kisebbségi képviselő kapott levélbombát. A horvát faluban (burgenlandi Stinacz-ban) és a felsőőri romatelepen

elkövetett bombamerénylet – ez utóbbi 4 halálos áldozatot követelt– egy teljesen új, eddig ismeretlen, a kisebbségekkel szembeni erőszak jeleit mutatták.

<sup>[18]</sup> Pulyai gyűjtésem alapján kiderült, hogy házasságban a szülők inkább elfogadták a más etnikumhoz tartozót, mint a más felekezetűt.

<sup>[19]</sup> A legfontosabbak: Kultúregyesület Nagybáránd (KUGA), Burgenlandi Horvát Kultúregyesület, Horvát kulturális és Dokumentációs Intézet, Horvát Sajtóegyesület, Pannon Intézet, Tambura Csoportok stb.

<sup>[20]</sup> Érdeemes elgondolkodni a következő adaton: Egy észak-burgenlandi tanítónő heti 22 órában tanít magyart összesen 9 település között ingázva immáron tíz éve.

<sup>[21]</sup> Kivételek: 2001 februárjában zenei cd jelent meg „Wir singen ungarisch” címmel, amelyen az óvodás gyerekek magyar dalokat énekelnek Karal Viola és Kóger Katalin vezényletével.

2002: Ugyancsak az ő munkájuk eredménye egy háromnyelvű (német, magyar, horvát) énekeskönyv kisgyerekeknek.